

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tupakkalain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tupakkalain muuttamisesta (HE 301/2018 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Meri Paavola, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Laura Terho, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylitarkastaja Reetta Honkanen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Tupakkateollisuusliitto ry
- Philip Morris Finland Oy
- Suomen ASH ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tupakkalakia. Esitys liittyy tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten jäljitettävyyttä ja turvaominaisuuksia koskevaan järjestelmään, joka perustuu Euroopan unionin sääntelyyn.

Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla pantaisiin osaltaan täytäntöön tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten turvaominaisuuksia koskeva komission täytäntöönpanopäätös. Tupakkalaissa säädettäisiin turvaominaisuuden aitoustekijän tarjoajan riippumattomuutta koskevasta vaatimuksesta. Jos Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla olisi syytä uskoa turvaominaisuuden aitoustekijän koskemattomuuden vaarantuneen, sillä olisi toimivalta vaatia, että turvaominaisuus korvataan tai sitä muutetaan.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin vaadittavan yksilöllisen tunnisteiden, jonka avulla tuotteet voidaan jäljittää, olisi oltava Suomen nimeämän tahon antama.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 20 päivänä toukokuuta 2019.

Valiokunnan mietintö StVM 29/2018 vp

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Hallituksen esitys liittyy tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten jäljitettävyyttä ja turvaominaisuuksia koskevaan Euroopan unionin järjestelmään. Ehdotetuilla muutoksilla toimeenpannaan tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten turvaominaisuuksia koskevaa komission sääntelyä. Muutoksilla mahdollistetaan myös sellaisen asetuksentasoisen sääntelyn antaminen, jota komission turvaominaisuuspäätöksen täytäntöönpano edellyttää.

EU:n sääntelyllä pyritään estämään tupakkatuotteiden salakuljetusta ja laitonta kauppaa, jotka aiheuttavat jäsenvaltioille mittavia taloudellisia menetyksiä saamatta jäävien tullien, arvonlisäverojen ja valmisteverojen kautta. Lisäksi verottomasti myydyt tupakkatuotteet houkuttelevat erityisesti henkilöitä, joilla on vähän rahaa käytettävissään, kuten lapset ja heikommassa taloudellisessa asemassa olevat. Sosiaali- ja terveysvaliokunta katsoo, että ehdotetulla sääntelyllä voidaan merkittävästi ehkäistä tupakkatuotteiden laitonta kauppaa ja salakuljetusta.

Tupakkalain 32 §:ään ehdotetaan lisättäväksi vaatimus turvaominaisuuden aitoustehtäjän tarjoajan riippumattomuudesta, minkä lisäksi riippumattomuutta koskevista velvollisuuksista voidaan antaa tarkempia säännöksiä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Valiokunta pitää tärkeänä, että vähittäismyyntipakkauksen yksilöllinen tunniste on sosiaali- ja terveysministeriön nimeämän tahon antama ja että aitoustehtäjä on sellaisen kolmannen osapuolen tarjoama, joka on EU:n säännösten tarkoittamalla tavalla riippumaton tupakkateollisuudesta.

Valviralla on ehdotuksen mukaan toimivalta puuttua tilanteisiin, joissa turvaominaisuuden aitoustehtäjän koskemattomuuden epäillään vaarantuneen tai joissa aitoustehtäjän tarjoaja ei enää täytä riippumattomuutta koskevia vaatimuksia. Ehdotetun 87 §:n 1 momentin mukaan Valviralla on oikeus saada aitoustehtäjän tarjoajalta ja sen mahdollisilta alihankkijoilta tietoja, joiden perusteella voidaan arvioida näiden riippumattomuutta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että tupakkalain tehokkaan valvonnan edellyttämät voimavarat turvataan lain täytäntöönpanossa.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

32 §. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten pakolliset merkinnät. Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaan vähittäismyyntipakkauksen jäljittämistä varten tarkoitetun tunnisteen tulee muun ohella olla Suomen nimeämän tahon antama. Valiokunta ehdottaa säännöksen täsmentämistä siten, että tunnisteen tulee olla sosiaali- ja terveysministeriön nimeämän tahon antama.

60 §. Tukumyynnin rajoitukset. Komission jäljitettävyysetsäätöasetuksen (2018/574 EU) 14 artiklan 1 kohdan mukaan talouden toimijoiden ja ensimmäisten vähittäismyyntipaikkojen toiminnanharjoittajien on haettava talouden toimijan tunnistekoodia kunkin sellaisen jäsenvaltion toimivaltaiselta tunnisteen antajalta, jossa ne harjoittavat toimintaa. Saman asetuksen 16 artiklan 1 kohdan mukaan kaikkien toimintayksikköjen, valmistuksesta ensimmäiseen vähittäismyyntipaikkaan saakka, on oltava tunnistettavissa toimintayksikön tunnistekoodilla. Jotta vähittäismyynti-

Valiokunnan mietintö StVM 29/2018 vp

pakkausten todellinen kuljetusreitti voidaan määrittää, talouden toimijoiden on kirjattava muun muassa vähittäismyyntipakkausten lähettäminen ensimmäiseen vähittäismyyntipaikkaan. Ensimmäisen vähittäismyyntipaikan tulee siten olla yksilöitävissä tunnustekoodilla jo siinä vaiheessa, kun sille myydään tupakkatuotteita, jotta tukkumyyjä voi tehdä toimituksen yhteydessä tarvittavat tietokirjaukset ensisijaiseen tietojärjestelmään.

Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi voimassa olevan 60 §:n 1 momentin muuttamista siten, että tupakkatuotteita saa myydä tukuihin vain sellaisille säännöksessä mainituille toimijoille, joilla on komission jäljitettävyyssasetuksen 15 ja 17 artiklassa tarkoitetut tunnustekoodit.

Voimaantulosäännös. Valiokunta ehdottaa, että 60 §:n 1 momentin muutosta sovelletaan savukkeisiin ja kääretupakkaan 20 päivästä heinäkuuta 2019 ja muihin tupakkatuotteisiin 20.5.2024 alkaen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 301/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

tupakkalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tupakkalain (549/2016) 2 §:n 42 kohta, 32 §, 60 §:n 1 momentti, 87 ja 119 § sekä 120 §:n 6 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 42 kohta ja 32 § laissa 1374/2016, sekä *lisätään* 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1374/2016, uusi 43 kohta sekä lakiin uusi 100 a ja 100 b § seuraavasti:

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

42) *asuntoyhteisöllä* osakeyhtiötä, johon sovelletaan asunto-osakeyhtiölakia (1599/2009), yhteisöä ja säätiötä, johon sovelletaan asumisoikeusasunnoista annettua lakia (650/1990), asunto-

Valiokunnan mietintö StVM 29/2018 vp

osuuskuntaa, yhteishallinnosta vuokrataloissa annetun lain (649/1990) 2 §:ssä tarkoitettua vuokrataloa sekä muuta yhteisöjen omistamaa vuokratalokantaa;

43) *aitoustekijällä* turvaominaisuuden osaa, josta säädetään tarkemmin tupakkatuotteisiin liittyvien turvaominaisuuksien teknisistä standardeista annetussa komission täytäntöönpanopäätöksessä (EU) 2018/576, jäljempänä *komission turvaominaisuuspäätös*.

32 §

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten pakolliset merkinnät

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksessa on oltava:

1) suomen- ja ruotsinkieliset varoitustekstit tupakkatuotteiden aiheuttamista terveyshaitoista; poltettavaksi tarkoitettujen tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksessa on lisäksi oltava kuvalliset varoitukset tupakkatuotteiden aiheuttamista terveyshaitoista sekä suomeksi ja ruotsiksi tupakansavun haitallisuutta koskeva tiedotusviesti ja tupakoinnin lopettamista koskevia tietoja;

2) vähittäismyyntipakkauksen jäljittämistä varten tarkoitettu yksilöllinen tunniste, josta säädetään teknisistä standardeista tupakkatuotteiden jäljitettävyyjärjestelmän perustamista ja toimintaa varten annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2018/574, jäljempänä *komission jäljitettävyyasetus*, ja jonka on oltava **sosiaali- ja terveysministeriön** nimeämän tahon antama, sekä väärinkäytöltä suojaava turvaominaisuus, joka koostuu näkyvistä, osittain piilotetuista ja piilotetuista aitoustekijöistä.

Vähintään yhden 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuista aitoustekijöistä on oltava sellaisen kolmannen osapuolen tarjoama, joka on komission turvaominaisuuspäätöksen 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla riippumaton tupakkateollisuudesta.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

1) 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen merkintöjen tekstistä, kuvista, kirjasinlajista ja koosta, väristä, kehystämisestä, pinta-alasta, sijoittelusta, vuorottelemisesta, kiinnittämisestä, rikkoutumattomuudesta ja muusta määrittelystä;

2) 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen yksilöllisten tunnisteen sijoittelusta ja merkitsemisestä pakkaukseen, tunnisteen avulla määritettävistä tiedoista sekä siitä, mitkä tiedot kuuluvat tunnisteseen ja mihin tietoihin on päästävä sähköisesti sen välityksellä;

3) 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen turvaominaisuuden sijoittelusta ja merkitsemisestä pakkaukseen sekä turvaominaisuuden teknisistä standardeista ja niiden mahdollisesta vuorottelusta;

4) 2 momentissa tarkoitettujen aitoustekijän tarjoajan riippumattomuutta koskevista velvollisuuksista.

60 § (Uusi)

Tukkumyynnin rajoitukset

Tupakkatuotteita saa myydä tukuittain **jälleenmyyntiä varten** vain 50 §:ssä tarkoitettujen ilmoituksen tehneelle tukkukaupalle, **jolla on komission jäljitettävyyasetuksen 15 ja 17 artiklassa tarkoitettujen tunnistekoodit, sekä vähittäismyyntiä varten vain sille, jolla on kyseiset tunnistekoodit ja:**

1) 44 §:ssä tarkoitettu vähittäismyyntilupa ja joka on 46 §:n 1 momentin 2 kohdan tai 49 §:n nojalla ilmoittanut myyvänsä tupakkatuotteita;

Valiokunnan mietintö StVM 29/2018 vp

2) vanhan tupakkalain nojalla myönnetty vähittäismyyntilupa.

87 §

Tiedonsaantioikeus

Valviralla ja kunnalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tässä laissa tarkoitettujen tuotteiden valmistajilta, maahantuojilta ja myyjiltä sekä muilta viranomaisilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan selvittämiseksi. Lisäksi Valviralla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 32 §:n 2 momentissa tarkoitettulta aitoustekijän tarjoajalta ja sen mahdollisilta alihankkijoilta komission turvaominaisuuspäätöksen 8 artiklan 3 kohdassa tarkoitettut tiedot.

Jos 1 momentissa tarkoitettuja tietoja ei anneta määräajassa, Valvira tai kunta voi asettaa velvoitteen tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakon tuomitsee hallinto-oikeus uhkasakon asettajan hakemuksesta. Uhkasakkoa ei kuitenkaan saa asettaa, jos asianomaista on aihetta epäillä rikoksesta ja pyydetty aineisto liittyy rikosepäilyn kohteena olevaan asiaan.

Kunta ja aluehallintovirasto ovat pyydettyäessä velvollisia toimittamaan korvauksetta Valviralle tarkastuksia ja muita valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja ja valvontaa koskevia muita tietoja tämän lain mukaisen valvonnan ohjausta, seurantaa, raportointia ja tilastointia varten. Tiedot on toimitettava Valviran määräämällä tavalla.

100 a §

Vaatus turvaominaisuuden korvaamisesta tai muuttamisesta

Kunnan on ilmoitettava heti Valviralle, jos se epäilee 32 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua aitoustekijän koskemattomuuden vaarantuneen. Jos Valviralla on syytä uskoa aitoustekijän koskemattomuuden vaarantuneen, sen on vaadittava tuotteen valmistajalta tai maahantuojalta, että kyseinen turvaominaisuus korvataan tai sitä muutetaan.

100 b §

Aitoustekijän tarjoajan riippumattomuuden varmistaminen

Jos 87 §:n 1 momentin nojalla toimitetuista tiedoista tai muutoin ilmenee, että 32 §:n 2 momentissa tarkoitettu aitoustekijän tarjoaja tai sen mahdolliset alihankkijat eivät enää täytä riippumattomuutta koskevia vaatimuksia, Valviran on kohtuullisessa määräajassa ja viimeistään sitä kalenterivuotta, jona tiedot vastaanotettiin, seuraavan kalenterivuoden loppuun mennessä toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet riippumattomuutta koskevien edellytysten noudattamiseksi.

Valiokunnan mietintö StVM 29/2018 vp

119 §

Hävittäminen

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa todisteellisesti hävittää tai hävityttää sellaisen tupakka-tuotteen, poltettavaksi tarkoitettun kasviperäisen tuotteen, sähkösavukkeen tai nikotiininesteen päällyksineen, joka voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että se julistetaan menetetyksi, ja jolla ei ole sanottavaa myynti- tai käyttöarvoa.

120 §

Voimaantulo

Lain 32 §:n 1 momentin 2 kohtaa sekä 6 lukua sovelletaan savukkeiden ja kääretupakan vähittäismyyntipakkauksiin 20 päivästä toukokuuta 2019 ja muiden tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin 20 päivästä toukokuuta 2024. Ennen näitä ajankohtia vähittäismyyntipakkausten tunnistettavuuteen ja jäljitettävyyteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Savukkeen ja kääretupakan, joka on valmistettu EU:ssa tai tuotu EU:n alueelle ennen 20 päivää toukokuuta 2019, sekä muun tupakkatuotteen, joka on valmistettu EU:ssa tai tuotu EU:n alueelle ennen 20 päivää toukokuuta 2024, vapaassa liikkeessä olosta säädetään kuitenkin komission jäljitettävyyssasetuksen 37 artiklassa ja siihen sovelletaan komission turvaominaisuus-päätöksen 9 artiklaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mitä 60 §:n 1 momentissa säädetään komission jäljitettävyyssasetuksessa tarkoitetuista tunnistekoodista, sovelletaan savukkeisiin ja kääretupakkaan 20 päivästä heinäkuuta 2019 ja muihin tupakkatuotteisiin 20 päivästä toukokuuta 2024.

Helsingissä 17.1.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Pekka Puska kesk

Valiokunnan mietintö StVM 29/2018 vp

jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Vesa-Matti Saarakkala sin
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Sari Sarkomaa kok
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen